

ЮЖНЫЙ
РУССКІЙ ЗБОРНИКЪ,

ИЗДАНІЕ

Амвросія Метлинскаго.

НАТАЛЯ,

АБО

ДВИ ДОЛИ РАЗОМ.

ПОЭМА

Михайла Макаровскаго.

ХАРЬКОВЪ

ВЪ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ ТИПОГРАФІИ.

1848.

Печатать позволяется съ тѣмъ, чтобы по отпечатаніи
представлено было въ Цензурный Комитетъ узаконенное
число экземпляровъ. С.-Петербургъ, Декабря 6 дня,
1847 года. *Ценсоръ И. Срезневскій.*

Е, е — читается твердо, будто э. Є, є — читается мягко,
будто ѳе, ѳе. У, у — читается твердо, почти будто ы,
только ближе къ э, нежели къ и.

НАТАЛЯ.

ПИСНЯ ПЕРВА.

ЛЮБОЩІ.

Край села Теплиць, у стоку річки Полянчина,
Горювала дорога жінка Харитина
Вісім літ без чоловіка: він Тарасом звався,
Був в погонцях за Дунаєм, та десь и дивався.
Вже його и рід, и люди стали забувати;
Харитину удовою мусили прозвати;
Ся-ж сердешна довіряла ворожкам и слави;
Положивши нову свиту и кожух в застави,
Одправляла панахиди, помин спорядила,
И багатим, и убогим хлібом угодила.
Щоб-же швидче оплатиться, з донею трудилась,
В церкву ладан подавала, плачучи молилась;
То й поміг їй Бог не тільки те повикупати,
Но худобу, добру славу и копійку мати.
Харитина знадоблялась людям на господи,
На базарі, и на кладці, и на огороди;
По обидам за покійних страву готувала,

На родинах и хрестинах перша помагала.
Чи варену угодити? у неї питались,
До шишок и перепийців без того не брались;
И за лежни, коровап, за меди и брагу,
Хліб та дяку всюди мала, не людську зневагу.
А Наталя за всю челядь славилась красою,
Чаровала оченьками, личком и косою;
Дівка руча, щира, жвава, невсипуща, з толком,
Гарно ткать плахти умила, вишивала шовком;
Бога, неньку, рід любила, досвіток цуралась;
Червопила як калина, хоть не маловалась.

Но пригодонька лихая де людей минає?
Краля зразу занепала: стогне, позихає,
Питочки вона не хоче, истки не береться.
Стогне та з огню говоре, часом в груди бьється.
То не зтямившись из ляку, из печали, мати
Баб зобрала на пораду, — стали толковати:
Перша каже: у небоги пристритни уроки;
Друга плеще: ий завийна всунулася в боки;
Третя лихо зве уразом и провадить зилья:
Росторошпу, то хвилиник, то друге бездилья.
Як ось к гурту приплелася знаха и четверта,
В рубьях, боса, неохайна, истиком пидперта.
Ся з похмілья туманила, з кашлю надривалась;
Умостившись бия полу, пильно приглядалась;
Потим хвору понестивши, як-би рідна мати,
Закричала, залящала: «годи мудрувати!

Ет тут видно нависнии, шо дівчини рано
Шось у серце уп'ялося, —любощи ній дано.
Нуте-ж разом рятовати бідну сиротину!
Положит ни на теплу и суху повстину,
Непочатою водою мийте биле тило,
Трите хрином проти серця, щоб воно не млило;
А забудькив одтопивши підмостить навітсья,
То й не стане за ледащо любочка нудитсья.
Изробили, як казала знахарка мандрьоха:
Тильки-ж хвора не вставае и уже не оха,
Простяглася мов на марах, губоньки зтулились,
Щічки впали, нїс згострився, очи помутились,
Ледви, ледви дух изводить, потом облилася,
И як-би за свичку ненька швидче не взялася,
Не молилась та не була плачучи поклони.
Задзвонили-б по Натали швидко в уся дзвони.
Знахарки того злякавшись, кинулись из хати;
Господиня поспинае ледарь провожати;
Як-же в хату завернулася, то уже Натася
За підситок и ночовки сяк-так узялася.
Но куди ній до роботи? рученьки дрижали;
Карп очи соловили, — спатоньки бажали.
«Доню, доню, свите милий!» каже ній Харина:
«Чи не я-ж тебе родила? ти моя дитина!
Чи то працею твоею нам забагатитсья,
И мени тепер на тебе з горем не дивитсья?
Угаймуйся, не турбуйся, марне не томися;
Ляж, засни, а перш усього Богу помолися,

И як Бог пошле здоров'я, будемо робити,
Щоб без батька и без доли посли не тужити.»

Так казала необачна, бо проте незнає,
Що Тарасови Пречиста всюди помагає!
Він понав у плин до Турка, та утік до Грека;
Облетав сердега море й землі як лелека:
Жив у Кшпри и на Идри, був у Царегради;
Став-би йдоси старшиною хоть в який громади;
Но закликав не миняти на чужу чужину
Виру, рід свій, край и жінку и свою дитину,
И наживши копійчину, кинувсь до господи,
Поливув як сокил ясний через бистри води,
И уже в Одеси ласощ закупає з крамом,
Щоб прихати додому таї зажити паном.

Хай-же там сподарь торгує; ми до Харитини
Завернимось, та до Тали, доброї дитини.
От недиленька минула, а сердешна вяне;
Хоть остербала, но плаче, як на ричку глянє;
Часто бига за ворота, та ламає руки;
До роботи не пильнує, нудиться від скуки.
Мати-ж примху роздовбала, так не докопалась,
Відки дони тее лихо, з ким вона спізналась;
Та вже Катря Чемеричка узол розв'язала,
Бо Наталя, як положи, плачучи казала:
«Ох, порадь мене, титусю, порятуй як мати,
Як-би, як-би мое горе швидче зкоротати?

Я нужуся, сохну, чахну, матинку зморила;
Лучше-б тут мене живує ся земля покрила!
Сохну, чахну, а від чого? Ох, моя ти ненько!
Якось вставиш до овечок рано та раненько,
Подошла, в згін прогнала, кинулась по воду;
Ще тоди у Полянина не було народу, —
Тільки парень, шось за парень за волом гонився,
Глянув, кинувся до мене и з видра напився.
Як напився-ж, став як каминь, я й отуманила;
Він очима тільки лупав, я мов онимила;
Він ни мови, я ни слова, — тило затряслося,
Сталося лихо и навики в серденько впилося.
Хто він, відки, де тепера, Госпідь його знає;
Коли жив, нехай сердегу доля не минає!»

То був з Хресцив Кононенко Опанас, левенець;
Вісім хур провадив риби: там був оселедець,
Лящ, сула, тарань, чахоня, чабаки, севрюга,
Короп, щука, таловирка, лин и окунь з дуга.
Молодий, та ба: мисливець! був и у століцях,
В Таганрози и Ростови, у донських стапціях
Заробля; а на господи? все на свити має;
Бо одинчик, хвалить Бога, гадки не гадає.
Вже під його підстилались козаки й мищани,
И Роменци, и Полтавци, Кримци, й Слобожани;
Но и батько заповідав и старенька мати
Там, де Госпідь сам покаже, рученьку ввязати.
Се провидала та Катря, облетавши села:

Жінка хитра, доступная, гарна и весела;
Хоть до кого підмиститься и що хоче знає,
Тайну з серця, слово з рота, де бажа, виімає.
И казала, як циганка, знавши ворожити,
Що Наталя за Панасом вик свій буде жити!
Хтож повірив? вси сміялись; но в одну годину
Госпідь разом наділяє двичи сиротину.
Опанас, прибувши в Хресци досвітком раненько,
Татусеви и матуси поклонивсь низенько;
Розказав им про дорогу, про товар и плату,
Про харчи соби й на челядь и на скот утрату.
Що на мостове роскидав, смолу, перевози,
На підиски, на ухвали, ярма и занози.
Тут стареньки звеселились, родичив зкликали,
Напекли и наварили, йили, попивали,
Завелася всяка гутир; що хто мав, калякав;
Унчи писни заспивали, дехто так варнякав.
Из жінок-же Тараниха мов пророковала,
Про дружину для Панаса толковати стала.
Влас и Стеха обизвались: «ми того й бажаєм!
Коли зхоче син жениться, то не помишаєм,
И нуждить його не будем: Бог йому помога!
Хоть-би трапилась сирітка, дивчина убога,
Аби добрая, покїрна й сорому боялась,
Та Панасови душею й серцем сподобалась,
Ради будем, нас худоба людська не здивує;
Без неї хто розум має, вик не голодує.
Тут Панас уже й не стямивсь! очі мов горіли;

Руки, ноги заструсились; щоки червонили:
Так зрадив він! та аж швидко кинувся из хати,
Щоб холодною водою нуд угамовати.
Якже бенкети минулись, взявши дядька Хмару,
Дав йому тарани сотню та севрюжок пару,
Побалакав звичайненько, та тоді їй признався,
Що в Теплицях з дівчиною гарною зазнався.
«Сядь-же, дядечку, на шкапу, и дмухни в Теплиці,
Роспитайся: дівка, кажуть, доня удовиці...
Хай и так! як-же у серці віру їй Бога має,
И худой за собою славоньки не знає;
То я викину, тай швидко, молодецьку штуку,
Дам їй серденько за серце, рученьку за руку;
Оженюся, щоб сидая ненька одихала,
И пораду, и помогу, и потиху мала.»
Він казав, а хитрий дядько мов того не слухав,
Натрусив з рійка кабаки, раз, другий понюхав,
Потим каже: «чи тобі-ж-то талану незнати,
Незнакому сиротину за хазяйку брати?
Може цяця та по селам бродить без свитини,
По комори не ходила и коло скотини.
А краса? пловать на неї, як добра не має, —
Коли плечи и грудицю рубьям покриває.
Оханися-ж, не дровичися, не басуй, Панаску!
А возьми мою сусидку Чубову Параску,
Або Луцьку Гавришеву, або Бондаривну,
Безкалачного Палажку, хоть и Гайдаривну.
От дівчата! сам ти знаєш, що и скільки мають,

Прясти, шити и варити, все на свити знають!
И за рід их хто тут скаже незвичайне слово?
Ну-ж! яку? кажи! ходимо!.. буде все готово.»
Опанас хоть молоденький, та бувала штука;
Догадавсь, що в серци дядька шипотить гадюка;
Осмихнувся, одвернувся та й сказав на мову:
«Я надіюся на Спаса и Святу Покрову!
Хоть дивчина небагата, — сам я неубогий;
Упаду отцеві й неньці завтра рано в ноги,
Буду плакати, в груди битися, буду умоляти,
И вони не поборонять, кого зхочу, брати »

Дядько, глядя, що племянник опирь став, затявся,
Взявши рибу, до господи, як не був, убрався.
Осидлав коня рябого, поленув в Теплиці;
Як прибув, край Полянина, сивихи у криниці,
Розв'язав сакви, задумав трохи попоисти,
Потім на село пуститься — забирати висті.
Тільки-ж що допв окрайця й сала четвертину,
Охрестився и в криниці напоив скотину, —
Потихеньку, поманеньку дивчина підходить,
Оченьки свої на його мов знакома зводить.
Витягла відро водици, друге витягає,
Почепила на плечици, одійшла й співає:
«Чумаченьку, козаченьку! де ти молодане?
Чом на мене твое око карее не гляне?
Де ти, галочко, литаеш, де, родино, ходиш?
Чом и доси по берегу волика не гониш?

Чом від мене не бажаєш свіжої водици
Из мого видра нового, из сєи криници?
Ох! коли-б ти коло мене голубом звивався,
Або гласом соловейка залюбки озвався;
Я не чахла-б, не морилаєь од журби и скуки,
Ожила-б я, опленула и не знала-б муки»...
Шпиг сю писну пишно слухав; от и догадався,
Що з сєєю дивчиною Опанас зазнався.
Думав, думав, як-би лучше взятися за дило,
Бо вже сонечко зпускалось, тилки ще не сию;
Прив'язав сакви до троку, взяв коня за повід,
Тай пустивсь слідком за нею, на розгляд и довид.
Краля двориком неслася, стала в синьци крїтсья,
А йому прийшло на думку ночувать проситсья.
Щоб-же не було зневаги, каже: «я тижньовий,
Йиду з листами из суду в округ Будяковий
Од Исправника Опари; а вїдтиль з одвитом
Мабуть рано повернуєь завтра перед свитом!»
Добра мати дозволяє; доня-ж и не дума,
Що Панасового дядька гостем ма, Наума.
И постелецьку послали, и нагодовали, —
Як закон велить хрестьянський, його шанували.
Довго, довго говорили; и дочку, и нєню
Розпитав Наум и рєчи мов хова в кєшеню.
Як поснули-ж, то очнулась перше всіх Харина;
Гость розбуркавь и поихав; встала и дивчина,
Но смутная, невєсєла, мов чого боялась —
Помолитвиєь швидче Богу, жалибно озваєься:

«Мабуть, мамо, злодияка був у наший хати,
Бо мені сю нічку снилось о великий трати;
Мов тижньовий той прихав як Армен гарбою,
Взяв на неї нашу скриню и мене з собою,
Віз та віз, и після того десь в садку оставив,
И ворота того саду кильями заправив.»

«Не трубайся, бо то думок пакосна манира,»
Каже мати й додає: «сон—мара, Бог—вира.
И мені таке-ж верзлося, тильки не жахаюсь,
Та на Спаса и Пречисту певне сподиваюсь.»
Скот до череди прогнавши, Таля ткати стала;
Харитина свій півміток сидя допрядала.

А. Наум в шинок запхав, випив там осьмину,
Попив, балакав де-с-ким; сивши-ж на скотину,
Поленув; прибувши в Хресци, кинувсь до Панаса;
Росказав, що його мила—донечка Тараса,
Безталанного погонця: він давно убитий,
И як жінка розказала, в землю незаритий
Тлив та тлив, поки остались маслаки на полі,
За високими горами десь на низькодоли.

«А за дошо», каже дядько: «ий имня Наталка,
По хазяйству мов не ходить, а літа як галка;
Чепурна, палка як искра, огрядна, змазлива,
Говірка, зірка, моторва; ще-ж и тим счаслива,
Що на грищах не бувала и на вечерицях;
Славиться своєю честью й розумом в Теплицях.
Мати тож хазяйка добра, чесна и товкуща,

И на поли, и в господи, и в торгу тямуща;
Не яку худобу мае, а живе з достатком;
Хлиба, соли не боронить, з толком и порядком;
Я напився и наився так мов у господи,
Хоть не знала, не гадала о своей пригоди.
От тоби, небож, вся правда, правда без обману,
Я кажу, що оком бачив; що нема-ж изъяну, —
И в шинку мени казали, и як був в дорози
Не було худого слова від людей небози.
По сий мови, небораче, коли маєш волю,
И бажаеш вик дилити з дивчиною долю,
Батька упреси и неньку, щоб благословили,
И тебе туда зо мною швидче одпустили;
Бо бач ся голубка швидко полине из дому,
Вийде замійж молодая на талан другому.»
Опанас поставив пляшку, оселедець крає,
Дядько чарку, другу, третю пье и заидає ...
Пидобрав... пишов додому з новим подарунком,
З півдесяточком сомни и тарани клунком.

А Панас и сам надумавсь, и Наума слуха;
Умоля на поміч Бога; кинувся як муха,
Полетив до батька й неньки, в ноги упадає,
Хлипа, хлипа, сліззоньками руки им вмиває.
«От-тепер-то.» каже: «сина поблагословите,
И до милой дружини йихать повелите!
Я найшов ея в Теплицях, беля Полянина;
Дивка бидна, тильки-ж чесна, добрая дитина,

Виру, правду, волю Божу з маљства розуміе;
Горювати паучившись, знать добро зуміе;
Матинку свою шануе, послушна бабуси,
То така и свекру буде и свойй свекруси.»
Батько Влас и мати Стеха разом обомлили;
Той заохавсь, ся стогнала, вкупи туманили;
Серденько в того заніло, у сеи тряслося.
«От таки и нам утиху знати довелось!»
Каже, й плаче добра мати; образи готувать;
Як Улас свое промовив, и вона то-ж мовить:
«Бог тобі на поміч, сину! Я благословляю,
И про се молебень завтра рано одспиваю,
Та й пойдете з Наумом.» Но Улас прибавив:
«Чи то-ж можно, щоб я сина доброго zostавив?
Простягну й я стари ноги, взявши келеп в руки;
Одтопчу нови подошви, вибью закаблуки,
Потягну и доберуся сяк-то-так в Теплици,
Подивлюся на господо й доню удовици,
Поговорим любо з нею, и як з рушниками
До недільли повернуся, то сими руками
Одминю Святій Покрови свичку дорогу
И на корогов до церкви двисти подарую.»
Добра Стеха любовалась шуткою такою:
«Чи тобі-ж до шмиги сватать сина пихотою?
Нащо-ж волики ми маем, и вози, и кони,
На толоци, и на поли, и в двори, в загоны?»
Се сказавши, заходилась сидать готувати,
А Панас палав, щоб старост швидче поскликати.

Ся настигли; по молебни, помолившись Богу,
Попили тай пустились в двох возах в дорогу
З батьком Власом и з Панасом, тилки без Наума,
Бо його сестра Луцixa вибрала за кума.
Йдуть, йдуть... удовиця змови их не знає,
Оказию-ж на господи про талан свій має.

НАТАЛЯ.

ПИСНЯ ДРУГА.

ВЕСІЛЬЯ.

Ще в четвер, як тилки сонце глянуло з востока,
Де взялася и зпустилась на току сорока;
Відтиль плуг та плуг, и митью к покутю добралась,
Обйзвалась и з віконцем мов поцилувалась;
Полетела на ворота, борсалась, скакала,
Скреготала, скреготала й невидима стала.
«О-те-ж, доню, гости будуть,» каже добра мати:
«Мабуть баба Василина приїде погуляти,
Або станова з Окрайця привезе роботу,
Бо про те давно квила, та и в сю суботу.
Затоц-ж, вари обидать; я повимітаю,
Прихвачусь мерщій до тиста, пироги побгаю.»
Не виходили из церкви (день той малось свято),

Тут-же все було готово и горилки взято.
Стіл дубовий покривала била скатертина;
Поверх його паляниці склала Харитина;
Засвятила з воску свичку, Богу помолилась,
Сила мовчки била полу и в вікно дивилась.
Як ось стук! шлок піднявся, кінський два вози
Йдуть в дворик. У Натали навернулись сльози.
В першим вози Онанас був з татусем Уласом;
В другим Тупотун Омелько з Гнатом Чукутасом.
Онанас в жовтинцях нових и в новим жупани,
Молодик чорнявий, гарний, митий мов у бани;
Стьожка гарна голубая на грудях лежала;
Шапка кримська головку любо накривала,
А чуприна мов шовкова слалась по-над ухом;
З люлькою Панас не знався як з Нечистим Духом.
Неживав він и кабаки и непив горилки,
З нуду грав на балабайку, брався до соплки.
От и встали, отрусились и пустились в хату,
Чепурну, веселу, гарну, тильки небагату.
Положивши хлиб як треба, рядом садовились;
На Наталю молодую залюбки дивились.
Ся як ластівка літала в синцях и в комори,
Прибірала коло столу, поралась надвори.
И Харина, що ніколи кривди не любила,
Сала кус самий любий зараз подробила;
Наламала паляниці, рядову підносить,
Пить и исти так як дома, пообидать просить.
Гости хлиба не цурались: вже не стало сала;

Нерогив стояла миска, но мов не бувала;
Згас и борщ; почавши юшку, старости провадять:
«Оттаки-то мабуть страви и панам не вадять!
Ну!.. умили готувати и на стіл давати!
Знать тимахи коло печи и дочка и мати!»
Кононенко осмихнувся, як-же вдовольнився,
Рушником обтер парсуну и перехрестився;
Встав з Панасом из-за столу; каплянув тихенько:
«Слухай, каже, Харитино, чутко та пиленько!
От, як бачиш, сина маю; ти—дочку Наталю,
Дивку чесну, роботящу, и хазяйку, й ткалю.
Помолимось-же ми Богу и зв'яжим им руки,
Та и ти иди до мене, щоб не знать розлуки;
Будем вкупи йисти, пити; будемо робити,
Диточками веселиться и Христа хвалити.
Як почувла Харитина від Уласа речи,
Червонила, то бліднила, стоя коло печи;
И дитини молодон, и себе жалила;
Вик свій з нею коротати и отдать хотила.
Тричи говорить приймалась; тричи оставлялась;
Так як риба против шуму довго умудрялась,
И нешвидко, положивши хрест святий на груди:
«Слухай, каже, пане Власе, чуйте, добри люди!
Коли Госпідь показав вам до мене дорогу;
То нехай-же так и буде, як угодно Богу.
Повипчаем диток наших, но аж в ту неділю,
Щоб зобратися як треба вам и нам к весіллю.
А за мене не турбуйтеся; маю вам сказати,

Що їй на крам не проминяю дворища и хати;
Буду жить, як Госпідь судить, и свою дружину
Поминать не перестану, поки тут-же згину.»

Як сказала, гульк у хату баба Василюша,
А за нею Харитини дядько Солонина,
Рідний брат Яцько Шеверя, дивер Забувайко,
Кум Каленик Оселедько, та Свирид Безналько,
Сестри—Луцька Полозиха, Катря Чемеричка,
Попада Онастасия, Писарька Куличка.

Рушники дають, горилка їй варенуха лється;
Гомін, спиви, гук и регот в хати роздається.
Пють та пють, насилу к ранку унялась розмова;
Униши п'яни повалялись по двору як дрова;
Кононенко-ж з старостами в повитку забрались:
Там постіль Наталя слала, там и спать уклалась.
Гости спали, а Харина, вставши до схід-сонця,
Поглядала на повитку часто из віконця;
Заходилась коло печи, Талю розбудила;
Поколола поросята и дижу підбила.

А за тим настигли сестри, куми, то зовиши;
Залюбки квиши побгали, стульні їй паляниці;
На столи поставили чарку и горилку,
Три перепічки на масли, ковбаси тарилку,
Другу сала; и Харина знову виглядає,
Свата їй зятя з старостами в хату дожидає.
Як ось гомін обіззався; Влас устав з Панасом;
Вийшли старости до коней тим-же самим часом;

Потім в хату позбірались, прийнялися снідати;
Мали йтихати, но zostалися тут и пообидати;
Та аж к вечеру від свахи ледви улизнули,
А тутешни окрим Тали п'янии послули;
Ся мерщій ложки, посуду перемила й склала,
А сама заснуть хотила, но и не дримала:
Думи думала сердешна про дивоцьку долю;
Охрестилася, и на Божу положила волю.
Но до серденька вязалось и добро и лихо;
Зарцала молодая та й говорити тихо:
«Все гаразд; но як-то рідну матинку zostавити?
Хто їй питочки и истки без мене поставити?
Хто на ниви буде з нею, и в лиху годину
Зайде з ласкою як доня в бідную хатину....
Та и я... куда пустилася? що из мене буде
Там, де зроду не бувала, де чужии люди,
Де словечко не озветься, очееньки не глянуть,
Що тепер мене голублять, там-же перестануть...»
И замовкла, тепли сльози знову поблилися.
Сонни вси заворушилися, потім піднялися,
И додому плазовали. Не всипуна-ж мати
Стала думати, що к весіллю треба готувати:
Зараз образи купила, шовку жмут и стьожок,
Два очіпки гризетови, пояс, пару ложок,
Чоботи одни жовтинци, а други юхтови,
Гарну плахту, дви намітки, три запаски нови,
Юшку байкову, червону, из достатку шиту,
Тутуб добрий котельвянський и ягнячу свиту.

Скриня вже була готова и гаразд набита;
Там були полотна всяки и одежа шита,
Рушники, платки, серпанки, скатерти з хустками,
Пряжа била и крашена в м'їтках и клубками.
И тепер скажить, панове: чи то-ж всяка мати,
Так умие як Харина доню споряжати?
Сий Пречиста в кривний праці явно помагала,
И на ниви, и на кладцї руб за шаг давала.
Все у неї всим на диво мов из шовку бгалося:
Дви свини, гусей десяток зерном годувалося;
Солод був уже готовий и пшениця мита.
Чемеричка побивалась, мов несамовита;
Наскликала прать и мазать, шити и билити,
Снять борошно, вчиняти и дижу мисити.
Харитина-ж так як пани—тїльки старувала;
Що в господи не найшлося, зараз купувала;
Наямлюла груш сушених, терну, слив в базари,
Меду й перцю на варену; пинної без згари
Сїм видерок опалила суще коронськони,
Оселедцив по три сотни и сеньги донськони.
Се-ж робилося в понедїлок, а в вівторок мати
Заходила всякий посуд мить и добувати;
Попадя дала їй куфу и нове барило,
Шапки и годящи ночви староста Курило.
Брагу зараз зарядили; в середу зарани
Затопили пїч варисту так як на майдани,
Хлїб пекли; в четвер крипили локшину дивчата,
Вибирали для заризу гуси и поросята;

Въ п'ятницю до д'ля лежнн з гурту поробили,
Та шишки и перепийци въ п'яч посадовили;
Коровай-же спорядивши в самую субботу,
Посадить його впросили Кирика Голоту;
Одспивали «кучерявий», танцювали-ж зуба,
Бо музики не дождались Дороша Безгуба;
Та й полинули дивчата, — нанесли красоти,
Рожи, пижма, чорнобривцив и зирок доволи;
Турбовались, побивались залюбки д'ля диви;
Наряжать еи взялися весело, пид спиви;
Старша дружка, Сердюкивна, косу розоплітала;
А гребинкою Оксана Цибівна чесала;
Горбанивна обкладала голову стрічками,
А Педоря Соболивна всякими квитками.
Оденулась молодая та й мелькнула з хати
На весілля, де велила матинка, прохати.
Як неслась селом, казали всюди добри люде:
«Жаль, що мила ся дружина з нами жити не буде!
Но хоть буде, хоть не буде, а спасибі Богу,
Що за честь ий и за працю добру дав дорогу.»
Други так-же мурмотали, дивлячись на краю:
«Ну!.. нехай-же Кононенко буде мати и ткалю!
Дурбас! мабуть очи в нього випали из лоба.
Що Тарас прибрав покійний? де його худоба?
А Харина? чи зажала, чи замолотила?
Чи книшами, чи шишками скарбу накопила?
Все те лихо чари роблять: через их Здоривна
Зв'яже руку з Опанасом, хоч йому й нерівня;

Э! хіба-б не Чемеричка... ся дочакловала!
По дорогам и по селам як оса літала,
И спостигши чумаченька за сім верст од дому,
Любощи йому сунула в каші, молодому.»

Се-ж тут коплось, а в Хресцях добрий батько й мати,
Заходились до дружини сина виряжати;
Помолились вкупи Богу, поблагословили,
И обое сліззоньками личенько умили.
От и до дижи старая ненька виступае,
Зерном вівсяним Панаса густо обсипае,
Хусткою виводить з двору, — він осивсь на вози,
Охрестився, уклонився и уже в дорози.
По-над полем там як хмара пил великий вьється,
Кононенкив чесний поїзд валкою несеться:
И бояре бованнють, гарни, чорноброви,
И дивчата йі молодици, любн и змазливи;
Но світцлка так як зоря миж ними свитцла,
Сім разкив вона намиста з дукатом носцла,
Величалася красою, чванцлась бровами,
Всяку гутір шиддобряла мов медком словами,
И спивать, и танцювати на заказ тимаха,
Прозивалась Кадькаливна, звалася Домаха.
Мчались, мчались, и як в Жовнях церкву повидали
Охрестились, позвертали, коней пасти стали:
Парубки люльки курили, то за карти брались;
Молодици и дивчата в креймах загрались;
Опанас-же, навернувши поверх серця руки,

Думи думав сподаряка, мучився від скуки,
Часто хмурих черни брови, позихав, нудився,
И як тільки скот из поля до села пустився,
Загадав колеса мазать, коней запрягати,
И мерщій, мерщій як мога в Жовни поспиншати.
От настигли, в табор стали там на оболони,
Випрягли, пустили пастись по-пид лугом кони,
Кинулись варить вечерю; по вечери-ж спати
Мусили по-пид возами покотом лягати.
Поки-ж піднялись в дорогу, у Харини хата
Становилась повна, повна, так як и багата;
Родичи ей й сусиди сходились, сидали;
За столом дружки мостились, як пташки спивали;
Всюди гарний був порядок, все було до дила:
Харитина вгонобити знала и хотила.
На столи лежали лежни и шишки шпенишши,
Коровай пид гарним гильцем из густои вишни;
В приставках стояла брага, а в бутелях пивна
И перцивка, и кропкова, и густа коринна.
Страва почала кишити; но в ту саму пору
Челядь, зразу загукавши, кинулась из двору,
А з того и догадались, що музики грають,
Близько поизд молодого, и уже спивають...
И прибув; — так Куць Гарасько и Потап Туркота,
Зачинивши и пидперши сищинами ворота,
Не пускають: дайте, кажуть, по копи одплати,
Коли хочете Наталю в Хреснях повидати.
Помирились-ж за квартиру, та дви палиниці:

От и повен двір тисенький свахи удовици.
Харитина з хлибом, сильно зятя постричала,
Поздоровкалась до свашки и всього начала;
Одчина синешини двери, любо в хату просить,
Та подарки из комори в radoщах приносить.
А Наталя плат шовковий доладу зобгала,
Молодому праву руку перше повязала;
Старостам, дружкови й свасци плечи рупниками,
И свитильци Кадькаливни хусткою з квитками.
Всім боярам тильки лиха тут не доставало:
Окрим квиток, им по хустци кожному припало;
Музикам скрипки й цимбали закрасили шовком,
Та серпанки подавали ткани й шити з толком.
Вдовольнився, веселився поизд молодого;
Стали старости дарити зараз и вид його.
Тенци чоботи, та й добри, пиднесли з сапьяну;
Василина очепила плахту шовком ткану;
Солонина — бріль, Шеверя — шапку решетику,
Попада — патинки гарни, писарька — хустинку,
Чемеричка Катря — пояс; Полозиси Стеси
Довелась запаска гарна, куплена в Одеси;
Другим намитки давали або черевики,
Дитвори малий пятаччя, пирники й мандрики.

Опанас був у порога; як-же отдарився,
За столом била Натали любо уместився,
Та не надовго: до церкви зараз задзвонили.
Два ослинци серед хати в ряд поставили:

На одним кожух прославиши сила Харитина,
А на другим дид Наталци Сидир Солонина
(Лусий стариган, розумний, все на свити знає,
Вси пости в году и свята в пальцях викладає);
Кашлянув він и підсунувсь близько до Харини;
Нижком щось шепнув до Гарасима и Марини.
Тут-то «приступи, Наталю!» дружки заспівали;
Молоди обом им разом тричи в ноги впали;
Ти-ж их тричи оклонивши вкупи образами,
Обливалися обое гиркими сльозами;
Стала плакати и Наталя, и Панас за нею
Хлишав, зпом'янувши батька з ненькою своєю,
Поки стали капелянци ризати походной
И весілля до Покрови ринулось св'ятою.
Піп, узявши добру плату, поспішав, нем'явся,
Одслужив усе, що треба, и винчати зібрався.
Свашка рушничок послала; свички посвигились;
Молоди порядком стали и перехрестились;
Став боярин, старша дружка и свитилка стала,
Шаблю й трійцю воскову у руках держала.
Галасають и читають дяк и дяченята,
Писарь сільскій, писаренко й де-яки хлоп'ята;
Під винцем уже Наталя з милим Опанасом,
Панотець зв'язав им руки, и тихеньким гласом
Помолився, охрестився, справив богомілья:
От и суне до Харини любее весілля.
Хата знову повна стала, писни роздалися;
Заходились коло страви, за пляшки взялися,

Хлиб святій порозкладали, розбірали страву:
 Нїжки з часником, драглями, варени на славу;
 Борщ из м'ясом до капусти, кропу и петрушки;
 Поросятину печену; з потрохом галушки;
 Думали сидать обидать; но остановились,
 Бо на двори збюртовались и на щось дивились;
 До синей як хмара ринуть, товпляться, гукають,
 Харитану, всю беседу її молодих лякають.

НАТАЛЯ.

ПИСНЯ ТРЕТЯ.

БАТЬКО.

То прийшов хтось незнакомий в илюсовим чекмени:
 Хустка гарная червона висила з кишени,
 Шанку має дуже добру, пояс спражний шльонський,
 А за поясом ножака мабуть трапезонський;
 Лоб його в пілу и потом де-куди облитий;
 Сам сидий, а ще здоровий, тилки мов сердитий.
 По двору зорив, шатався и побрів до хати,
 Всунувсь в сини, вбрався в хату, мов що купувати;
 Думали, що се Татарин, так перехрестився
 И до образа святаго низько уклонився;
 То стовном стояв, то м'явся край стола и полу;

Тер свій лоб, то ус, то щоки, то грудницю голу;
То за поле заложивши руку приглядався;
Мов шукав собі знайомих, часом осмихався;
Придивившись-же на матір и на молодю,
Став він плакати и казати мову им такую:
«Чи мене-ж ти не пізнала, серце Харитино!
И ти, Талю дорога, любая дитино!
Я-ж твій батько, я твій рідний, що в тоби кохався,
Що идучи у погонци, плакав, турбовався.
Де я був? не розказати! надививсь на море;
Розпізнав добро и лихo, радости и горе;
Но тебе и в хмарах бачив, и в води глибокий,
В темних пущах и безседах, на гори високий;
Бачив неньку біля тебе, плач ваш и незгоди;
Слав вам висточки за себе з витром через води!
Часто золота цурався, сухарем хвалився,
Падав з мачти в шумне море, з нехристами бився;
Ось шрами, а ось-де куля пробуртила ногу,
Друга в кульши, третю виная лікарь, слава Богу;
Ланцюги жовали шию, руки обгризали, —
З ран глибоких лишни черви часто вилізали;
В день жарота припікала, холод жав що ночі;
Смерть турецька заглядала в темни мои очі;
Но не згинув и в неволи, спасся молитвами,
И тепер мов не калика, жив, здоров и з вами!
Не журитесь-же, не плачте, горювати годи!
Я уже не за Дунаєм, а в свойй господи;
Поживу на ваше счастья з Кононенком єватом,

Як живуть вси добри люди, або брат из братом.
Що нас Бог укупу зводить, вчора я звистився,
И сюда як вихор полем в радощах пустився.»
«Гляньте лиш, Тарас вернувся!» инши закричали;
Инши мов окостенивши з радощей мовчали;
Де-хто кинувся з-за столу гостя обнимати;
Тилки, що робить, не знає ни дочка, ни мати:
Ся голубонька тряслася, рученьки ламала,
Та за серденько вхопилась и як глина стала;
Мати погляда на доню, мов поради просить;
Доня й милого забула, — стогне та голосить.
Говорили-б, так-же мови у обох не має,
Ледви дихнуть, мов не чують, голось замирає;
Но Тарас — козак бувалий: взявши Харитину,
Чмутовав; умив розважить матир и дитину.
Вгамовалась молодая, — звеселилась мати,
И Тарас, як ридвий батько, просе всіх сидати.
Чемеричка, говоруха, чарочки пидносить,
А Харина за Тараса пить по повний просить.
Попили, розвеселились, за йиду взялися;
Капелянци грать козацьки штуки прийнялися:
Як из города Азова три брати втікали,
Як Палий и Перебийипис Жидову лякали,
Про Лементаря програли, Кальвишна и Саву,
Про Харька и Дорошенка, запорожьжя славу.

Як-же в волю и наились, и наговорились,
Та надвори погуляти поблагословились;

То Шеверенко Олекса, в перших брат Натали,
Здумав вирви домагаться, як москаль медали!
Замарившись, запалившись, кинувся из хати,
Молодую, як ведеться, Талю продавати:
На коня злетив як шуляк, гарцював, крутився,
Сорокивку посулили; но не вдовольнився,
А ще гірше лихословив, вирачивши очи,—
То й боялись, щоб умора не нудив до ночі,
Кинули мерщій пивкишник срібний на одплату;
От він встав, вхопив зрадивши и побиг у хату.
А народ докупи збився, музики заграли,
Парубьята в танець дружок викликати стали;
Танцювали, и, сполать их! не цювали дила;
Но як Гриця Кадкалівна з Ризеньком летила,
Закинула кров, заграло молодецьке око:
Краля ся плігала в гору прудко и високо,
То мов стрункою тяглася, або колесила,
Викрутасом, вихцясом голову носила,
Нагнцнялась, виправлялась, взявшись у боки,
Голубцями личковала де-где мудри екоки,
И тогди як вся молодиж вволю надивилась,
Вгамовалась и музикам низько уклонилась.
Потим Горлиці засияв Гарасим Каліна,
Батька доброго и неньки чесная дитина;
Він тут старший був боярин, бо сосид Панаса,
Син хрещений найлюбиший батька його Власа,
И богатий: от умие хліба заробляти!
Из Ромна в Одес полотна возить продавати,

А відтиль рядиться править в Україну вина.
В пари з ним була Собкивна, любая Марина:
На всю губу гарцивиця в людях и в господи;
Гарна, ввичлива, звичайна, як була в народи;
И не тилко тим и штиться її славиться удаха,
Що розумна й по хазяйству до всього тимаха,
А й за те, що чесна, добра, виру, рід шанує,
Понедилкує, черничить, киянок годує,
Свичку, ладан в церкву Божу любить подавати,
И старцям, и всим каликам-рада помагати.
Після сих други стругали гусаря, ой-ненько,
Материнки, куцюруба, сяк-так и гарненько,
Поки підоспив до гурту заказний танцюра,
Родич Талин из Окопу, Омелян Косюра.
Він за ватага в заброди разом був три годи,
З рибою прийшов о-Пётри з Дону до господи;
Козарлюга дуже ручий, жвавий, головатий
Позирав, ходив як туркут, голуб волохаттий;
Як узивши Горбанивну, вдрав «та через воду»
Не людиною здавався, дивом для народу;
Мов летав и не торкався до землі ногами,
Гоп! гукав у боки взявшись, сипав третяками,
И навприсядки пускався, й колесом крутився,
Поки дружку вибив з сили, а сам не втомився.
«Що за удаць; що за сила!» парубки казали,
И дивчата тишковались и губки лизали;
Сам Тарас виходив двичи на його дивиться,
Втрете тютюну из скруту вволю накуриться.

Як всю пору показався; то прийшли и хури,
Позавіртани в рогожи и чумацьки шкури.
На п'яти було в барилах ренське розмаїте,
На одній тканьня цесарське штуками и шите,
А на трьох самих великих всяки лагомини,
Сливи вагови, родзинки, фіги та маслини,
Медяник, рижки, орихи, гречеськи ковбаси,
Риба панська, сир заморський и други припаси.
Гей, здорови, чумаченьки! пан-Тарас говоре:
От спасиби, що присіли! тут нудьга нас море!
Бог мени поміг настигнуть в пору на весілля,
Моя доня виїшла замиж; я-ж и без похмілья,
Позижаю та нужуся, живности не маю;
Тільки пинну, невпокийну з гостями лигаю;
Розшинуруйте швидче хуру, ренського вточите,
Та и посуд бакалійний зараз розв'яжите.
Се сказавши, одобрив він миску слив вагових,
И рижкив коряк, солодких кришанців медових;
Вніс у хату, просі исти, хто чого бажає,
Ренським всіх взамит частує та и сам кружає;
Из кишени взявши узлик гарно шовком шитий,
Повен мабуть на червинець милочи набитий,
Швиргонув його музикам: рижте, каже, братця,
Щоб хрещеному народу вволю нагуляться!
Си до узлика сунули, як коти до сала;
Тих до ласощи жадоба наглая напала,
И коряк той зпорожили и миски змастили;
Вихваляючи погонця, цини аж остили.

«Ну! сполать пана—Тараса!» опісся хтось каже:
«Він нам губи чистим медом, не пергою маже.
Де була така постанова? де такий достаток?
И напідки, и наидки, и музикам взятки?
В помку всим, як Сутяженко отдавав Одарку:
Хто у його йив як треба, або випив чарку?
Що хозяин, що багатий, хто того не знає?
Два млини, три плуги добри, и бджолята мае,
Хлиба клуню и коморю, ями и засики,
Три лиси и три левади, скільки и копійки;
Но у його не гуляли, тильки туманили;
Мов нудились пид орештом и в турми сидили.
Сам сутяга, сам нелюдко, а його Олена?
Таж суцига, хоть и лясне, бо уже зелена.
Тут якась старая баба, знахурка всесвитня,
И сидая, и горбата, мабуть застолитня,
Прислухалась, приминялась, и як став, казала:
«О—те—ж я не гирий бенкет на вику видала,
Та давно, давно, та й дуже,—ще того аж року,
Як давав наш сотник Зоря доню из Потоку
За якогось осаула в город у Полтаву,
И наситив, хай царствує! він народ на славу!
Там дви кухви тай велики випили горилки,
Третю и четверту меду, переили—ж скільки
Хлиба, паляниць, м'ясива, сиру, бужанини,
Сала, добрих оселедцив, потим лагомини,
Не мени те розказати, бо и дяк Диброва,
Не зумив-би все вичитати од слова до слова.

Одспивавши, занимала, — очи протирала,
А за сью така-ж другая приця казала:
«То-ж пани, а то й козацтво як бенкетовало?
На весільли хлиба, соли де не доставало?
Хто не пив, не йив, нудився, не видав достатку?
Де понам або музикам не бувало взятку?
Ох! тоди годили людям, хлибом засипали,
А в горильци й варенуси тільки не купали;
Не дивилися, чи родич, чи чужий приходить;
Всяке тут було шанобу по собі цаходить.
Всюди лежни перепийци и пшанки самии,
Не из суржику липили, — сущє пуховии,
Из пшеници, що точилась у решетах, милась,
Поки чистая як сонце й свитла становилась.
Корован и велики, и нарядни бгали,
Мальовали и шумиху зверху накладали.
А дилили? не крихтами, як тепер ведеться,
И старим було, и диткам шматьтя достається.
Од-чого-ж таки достатки за сотень водились?
Од-того, що не гуляли, день и ніч трудились,
То на поли, то в господи; лїгма не лежали;
Зароблене туго, цупко про запас держали;
Пид ятками не блукали и по-пид шинками
Чоловики не сварились з добрими жінками.
Старино моя свята! де ти, де дивалась?
Я на сим без тебе свити для нудьги зосталась!»
Щє хотила щось казати, но иї рот зажався,
Вси сльозами облилися, — а Рудяк озвався

(Що на Линии Днипровской був не раз в походи,
А у Зори під весілля порався в господи):
«Ге!» сказав він: «ви обидви де-що проминули;
Тилки про йнду й напиток сяк-так натякнули,
А яки дива робились? беседа не знає;
Хай-же слуха и козацьку славу пам'ятає!
За сотень панц, гулявши сватаньня й весілля,
Довго, довго не збували из голов похмілля;
День и ніч вони крутились, то лилась сливянка,
Варенуха, спотикайло, сахарна палянка,
Пиво добре заднипровське, виборна дулилка,
Калинничка, вишнівка, парничок, тернівка.
Горилка, яки бували, не переказати;
Их тепер понам, дворянам и купцям не знати.
Окрім добрих капелянців, грали на бандури;
Школяри з дяком спивали псалми за хавтури,
Из вертепа представляли чудасию всяку:
Ирода козак мержив кием як собаку;
Тим-же кием тасував він смерть суху, безносу,
И жидівку окаяину и простоволосу.
Се в будинках, а на двори козаки стояли,
На суремки гарно грали, из рушниць стріляли,
Други з мушкетирів гатили, а в ночную пору
Огнища, бочки палили, то хворост у дворі.
Коли син женився козацький, доня замуж бралась,
Той в жулан, а ся у кунтуш любо одягалась;
В понеділок не очпкок, а караблук мала,
Або білую кибалку любо надивала;

Свекра и свекруху штила, дивера й зовицю;
Чоловика вик любила, не неслась в дурницю.
Честь тоди свѣятилась дуже, накриток карали,
Коси ризали блудяжкам, в погріб зашірали;
Други у кона стояли, год не причащались,
Вси их як чуми лихон на сели цурались.»
Мова ся дивчат смутила; инши червонили,
Матери, батьки кривились и баби синили.

Темна нічка настигала, — сонечко сідало;
Надвори народу менше и в осели стало.
Уини вволю нагулявшись, кинулись в господоу;
Затопили печи в хатах, то пішли по воду,
То гусей або утятюк з рички залучати,
То на царину збірались череду стричати.
Нат великий закурився, скот пустився з ревом;
Тихая роса сідала над зелю и древом.
Тут-то саме у Тараса коровай дилили,
За вечерею бояре дружечок гулили;
Подавали им по чесну, а сами ковтали,
Або з рук их яку-небудь страву виривали.
На дружюк писни спивала краля Кядькаливна,
Из бояр-же глузовала Вівдя Стукаливна.
Ог проява! и трунити мабуть уродилась,
И смишне що-небудь видать мов у школи вчилась.
Квитку хоть кому принити, хитро насмійтись,
Вить за вить отдати с толком, мудро одгрізатись—
Удаль, голос, всяку тямю як лисиця мала;

Никогò не мишувала, всіх оглузовала,
И свитилку, хто-б подумав? збила з пантелику,
Говоруху и на глази знаху та й велику!
По вечери-ж все замерло, тихо, глухо стало;
Реготання, спив и крику мов и не бувало.
Порозходились дивчата, хлопци вийшли з двору;
Зачинили, заспивавши, приданки комору;
Тиш тяглася довго, довго; жіночки зглядались;
До других шептали де-що; часом осьмихались...
Но от гомін обизвався; отдалися писни;
Разом вси залепетали, так як благовисни.
Пан дружко лигав варену, свашка підхлеснула,
Чемеричка мабуть чвертку разом хлебонула:
Мозок всим им закрутився, дур напав од хмелю;
Поскидали и одежу з полу и постелю;
Кинулись на стіл, на лави, стали гарцювати,
Бить горшки, череня в двери кидать и гукати;
Понеслися за ворота; по селу шатались;
Розсипались в разноцію и уп'ять збїрались;
Бигали селом, гукали аж до сходу сонця,
А тоди вертались знову пути до погонця.
У причїлка його хати на високий лати
Плахта висила чирвона, а за те у хати
Харитина варенухи справди не жалила,
Чемериччи шовк на квитки ризати ведїла,
Роздавала й пришиляла так, як попадалось,
И багатим, и убогим, всякому досталось.

Як дружко-ж нести попови здумав перепиєць,
То Тарас сунув на його скопковий червінець;
Походну оп'ять заграли, и отець, и мати
Вир'яжають молодую в церкву—покривати.
Се недовго волоклося,—любочку покрили;
Вси про неї як про диво глядя говорили;
Бо в дивках буда хороша, тут-же краща стала:
Брови їй щоки чепуруха мов підмальовала,
На головонци очіпок мала грезетовий,
Поверх його-ж не намітку, а платок шовковий;
Юшка байкова червона мов на ній горіла,
Добра плахта и запаска стлалася до дила,
А намисто гарне, гарне, мабуть з Цареграду
Вивіс батько и підсунув до того наряду.
Ручку з ручкою зчепивши мов павич и пава
Йшли из церкви молодин, роду честь и слава.
Перезва неслась за ними, з хат стари и дити
Вибигали, поспинали на поход глядити.
По всій улиці молодиж двигалась мов хвиля,
Кидали ткачи верстати, а шевци копилья.
Унши на тинах сидили, унши на ворота
Лизли, де-яких на стрихи занесла охота;
Любовались,—а завидько з заздрости нудився,
Косим оком, поблиднівши, з-підъ лоба дивився.
Ревність люта и ехидство стоячи тряслися,
Поки вси весільни в хату сватову внеслися.
Як осились и по третій скинули на шлунок,
Кожне стало оглашати звичний подарунок.

Василина старосвітський килим посушила,
Що колись у гайдамаки мати її купила;
Солонина добри бжолу обидяв за ласку,
Попадя—з парчи очіпок, писарька—запаску,
Чемеричка—полотенця на стапок лянного,
Оселедько Гнат—телицю, Шур—вола старого;
Велид за ними, хто телятко, хто вівцю, корову,
Хто куделю, хто серпанок, хто намітку нову.
А Тарас, щоб свій достаток справди показати,
Кинувсь тюк, тканья цесарське, швидче одв'язати,
Виняв мабуть штук чотирі всякого узору,
И платкив квітчастих вязку лучшего розбору,
Та гаман червоний, гарний, золотом обшитий,
Дав Панасови, и спершу здався мов сердитий,
Потім глянув веселенько: «слухай,» каже: «сину!
Нам'ятай Тараса тестя й тещу Харитину!...»
Тут-то страви уварились, почали сидати
За столами, и взялися исти й запивати;
Варенухи, веселухи довелось до-зволу:
Три глеки ей стояло рядом поверх полу.
Тільки-ж з полудня звернуло, народ зашатався;
Поизд їхать з молодю в Хресци прибірався.
Засмутилася небога Талі, заридала,
Татусеви и матуси тричі в ноги впала,
И Тарас, и Харитина облились сльозами,
Охрестились, помолились перед образами.
«Ох! прости-ж, моя дитино, и бувай здорова!
Я з тобою на край свита полетить готова;

Рада в счасті веселиться, рада и тужити
И в хоромах, и в землянци вик з тобою жити;
Но одно я сердце маю, — нильга ним ділитися,
Для тебе воно и батька часом пригодиться.»
Говорила матусенька, доню цювала,
А Наталя мов до себе ни приковала;
Плакали обидви, рвались, охали, трусились,
Поки розвести весільни и Тарас вхопились;
Тут-то ни живи, ни мертви опустили руки;
Но ураз в обох озався з тяжкою розлуки.
Прощались; батько її ненька сили провожати
Від села за вісім гонив; стали її там кружати,
Попились: Тарас насилу угадав в господу,
И свати не напивались так, як тут, из роду;
На дорози то хворали, то з возив котились
И аж в середу у Хресци к вечеру добились.

Там Панаса з молодою ждали поселяни,
Полюбили милу пару и попи, її дворяни.
Добрий свекор стрив из хлібом, пішли в господу,
Взяв подарок від Натали и сказав народу:
«Се сорочка по заказу свахи Харитини,
Пряжа и тканья Натали, доброй дитини,
Що без батька горювала з ненькою своєю,
Поки Госпідь милосердний змиловавсь над нею!
Визволив з неволи батька, свата нам, Тараса,
И на трахт Теплицкий справив сина, Опанаса,
Щоб побачив и сподобав любу женишину,

Нашу родисть и утиху, а його дружину.
От-тепер-то хоть и вмерти одинця женивши,
Хлиба—соли и невестки доброю доживши!»
А свекруха взявши плахту десь далеко ткану
Та в добавок черевики з кримського сап'яну,
Заридала, но щоб радість певне показати,
Втерла сльози и з Уласом стала танцювати.
За нимі й други пустились из беседи в танци,
Цилу ніч пили, гуляли; на другий день вранци
Приступили до зазовин; по рідни пустились;
Ходять, п'ють: од гуку, крику Хресци затрусились.

И в Теплицях те-ж робилось: улици стогнали;
Молодици, запалившись, сором забували.
Чемеричка наряджалась в руб'я як циганка,
А усатим гармизою Крицуха Улянка;
Та халандри, чмутовиха, для смиху скакала,—
Ся, копістку взявши в руки, муштри видавала.
Жировали, пустовали, шлялись до суботи;
В понеділок-же взялися инши до роботи.
И погонєць оханувся та за діло взявся,
И товари у Ильинську правити прибрався,
Спорядився, сам поихав; все продав, як треба:
Тисяч пять йому упало в пазуху мов з неба.
Ходе по церквам хрестянським, свички одминає;
В пиштателях старцям, каликам щиро помагає,
Роздає и хліб, и гроши, а в свою дзвіницю
Дзвѣн купив, у церкву ризи, хрест и плащаницю,

И одправивши молебни, кинувся до свата;
Цилий тиждень жив у його; полюбив як брата;
Бачив всю його худобу; бачив счастья дони;
И наився, и напився, та запрягши кони.

Кинувсь швидче до господи; зараз заходився
Закупать деревню всяку; день и ніч трудився,
Хату митую построив, липову комору,
Добру клуню, дви повитки и витряк у дворі;
Через год два плуги добрих мав уже, бжолята,
Всяке поле и ливади, кони й овечата.

Тут Пречиста його новим счастьям надилала:
Сина Лукася Наталя, першого, родила.

Як узвар йому прислали, з радощив не зтямивсь,
Плакав, и Харину взявши, до дочки одправивсь
На хрестинах любовався внуком, розщедрився,
Дав для його срибних сотню, за-любки унівся.

Повернувшись додому, знову взявсь до діла:

Всяка праця и робота у його кишила.

Багатив, хваливши Бога; мав всього доволи

В клуні, на току, в комори, в хати и у полі.

Год од году, час од часу бильше розживався;

Внуками, дочкою й зятем дуже любовався.

Но здоровья одпадало, рани одзивались,

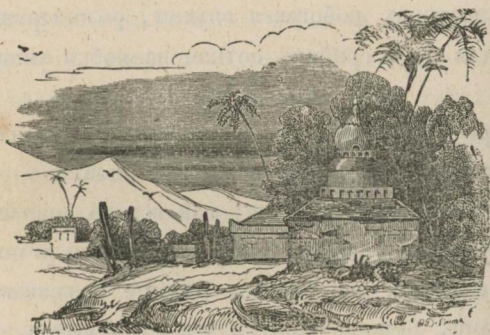
Всяки немочи пид старість до його чиплялись

Спину иногди ломило, ноги опухали,

Стуски мучили й удушья, руки набрякали.

Но Тарас не подавався; не цуравсь роботи;

Зъїздив в Київ, у Охтирку; показав щедроти;
Церков приходську покровську надіяв частенько;
Жив з сусідами и родом любо и тихенько;
Помагав в нуждах убогим од свого достатку;
Для старців купивши дворик вистроїв им хатку,
Годував их, обував их, одягав як мога;
Знахурям не вирив вовся, уповав на Бога;
Як прийшлося-ж умірати, наказав Харини:
Все, що нажили, оддати зятеви й дитини.
Ся-ж зробила те для Тали, внукив и Панаса,
Та й собі постіль послала швидко край Тараса.

ДУМА ПРО БАТЬКА.

Михайла Петренка.

=

Покинув нас и нашу матир...
Скажи: на що, в далекий сторони,
Без рідних сліз, в чужий землі,
Ти ліг, мій милий тату, спати?
Додому погулять прийшов, —
Дивлюся: плачуть дити, мати;
Так я залівся, та й пишов
Тебе, мій батеньку, шукати.
Идú горюючи, идú,
Шукати батькову могилу;
Де одинокую найду,
Там и заляжу, там загину;
Там очи висушу мои
Я лютам, тяжким горем сина,
Як висохла твоя могила,
Без рідних сліз, на сторони...
Идú один все полем, полем,
Кругом мовчить и небо, и земля,
И тилько вищечком душа моя
Пид-час слъозами заговоре!
Як подивлюсь очима я
Туди далеко, аж за гори;
То так и чую: вѣдтиля

Зоветь мене якась-то горе.
Знакоме горе те мени;
То голос батька из могили!
Ох! коли-б крильця сироти,
Орлом полинув-би що сили.
О, ні, я-б витром полетив
До тебе, тату, на чужину,
И так-би плакав, так тужив,
Шукаючи твою могилу!....
А хто безсчастного мене
Туди до тебе доведе
Поплакати дуже, дуже гірко,
И сліз сирітських полить стільки,
Що-б аж полить твою могилу!
Помиж могилами чужими
Чи хто покаже сироти,
Де полегли твої кістки,
Де доля сирот вмерла з ними?
Ох, од людей сього не жди:
Бо над могилою чужою
Чужим не плакати сиротою,
Не виливати горя сліз;
Одно, одно сирітське горе
Укаже певно и промове,
Де-ти, мій батеньку, поліг!
